

Nr 784

Av herr **Hernelius** och fröken **Stenberg**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 5, med förslag till lag om avveckling av fideikommiss m. m.*

Fideikommisen i Sverige bildar i många — icke alla — fall kulturenheter av ett värde som svårligen kan överskattas. Kultur tages här då i vidsträckt mening och inrymmer alltså även natur och miljö. Den oro som alla för vår kulturvård intresserade känner inför förslaget om fideikommissens avveckling kom med särskilt eftertryck till uttryck vid Svenska museimannaföreningens årsmöte i Kristianstad den 31 augusti i år, och de uttalanden som därvid gjordes är närmast anledningen till denna motion. Från olika håll underströks vid mötet att omistliga kulturvärden sätts på spel vid en avveckling av fideikommisen och att det för de kulturvårdande intressena är ytterst allvarligt om fideikommisen försvinner. I stället för att upplösa fideikommisen och kulturmiljöerna borde statsmakterna inrikta sig på att bevara och skydda dessa, framhölls det. Det kan tilläggas att de värden som fideikommisen utgör under senare år har blivit kända för och uppskattade av ett allt större antal medborgare. I samband med den ökade fritiden har många fideikommissegendomar eller delar därav öppnats för allmänheten och blivit populära utflyktsmål.

Det är vidare bekant att trots den upprustning som under senare år ägt rum på ett fleral kulturella områden vårt lands centrala kulturvårdande institutioner har att brottas med stora svårigheter såväl i fråga om lokaler och personal som i fråga om möjligheter till anskaffning av väsentligt kulturmaterial. Dessa lärda verk, bibliotek, arkiv och museer, får nu oavbrutet uppleva att för forskningen ytterst betydelsefulla samlingar går dem förbi utan att verken har de ekonomiska möjligheterna att förvärva dem i deras helhet eller att inlösa ett visst urval — med risk för försäljning till utlandet. Institutionernas statliga inköpsanslag möjliggör inte förvärv som höjer sig över dagens behov; samtidigt är möjligheterna att utverka tillfälliga understöd av statsmedel ytterst begränsade. I regel tvingas institutionerna i stället att av privata fondmedel utverka inköpsbidrag, men även dessa vägar är starkt begränsade. Denna dagens situation har en djup historisk förankring, och det är betecknande att våra stora centrala kulturinstitutioner, som t. ex. nationalmuseum och kungl. biblioteket, i stor utsträckning är uppbyggda genom privata donationer; på denna väg har dessa institutioner utvecklat sig till internationellt välkända, rika fyndplatser för forskningen.

I detta läge har det emellertid för vårt lands arkiv, bibliotek och museer

känts som en stor styrka att i fideikommissen med deras väldiga skatter av oersättliga böcker, handskrifter och konstverk ha fasta och pålitliga stöd-punkter för kulturlivet. I största utsträckning har också fideikommissägare ställt sig ytterst förståelsefulla till forskningens och kulturvårdens önskn-ingar, krav och synpunkter. I en rad remissvar har chefstjänstemännen på det kulturella området, riksarkivarien, riksbibliotekarien, riksantikva-rien, nationalmuseichefen m. fl., givit uttryck för sin stora oro för de faror som fideikommissupplösningen kommer att innebära för vårt lands kultu-rella liv.

I denna situation är det ett oavvisligt krav att statsmakterna på alla sätt tillgodoser dessa kulturinstitutioners synpunkter. Det gäller givetvis främst att skydda den fasta kuturmiljö som ett mycket stort antal av de ifråga-varande egendomarna utgör. Urgamla boksamlingar, dyrbara arkiv, oersätt-liga konstskatter, intressanta parkanläggningar och märkliga byggnadsverk bildar redan genom enheten som kulturmiljö ett samlat värde av stor betydelse. Vidare inrymmer var och en av dessa grupper ett ofta unikt forskningsmaterial av stor betydelse även på det internationella planet.

En allvarlig brist i den nu föreliggande propositionen är att ovan anförda kulturvårdande synpunkter endast i ringa utsträckning har tillgodosetts.

Under åberopande av det ovan anförda hemställas,

att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts propo-sition nr 5 måtte beakta vad i motionen anförts.

Stockholm den 17 oktober 1963

Allan Hernelius

Gunvor Stenberg
